

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Борка Андрія Леонідовича – на дисертаційне дослідження Макаровець Алли Миколаївни «Адміністративно-правовий статус апарату суду в Україні», подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Основою підтримання в державі верховенства права та забезпечення законності, гарантією захисту прав і свобод людини і громадянина є її судова система. У зв'язку з цим кожна країна приділяє значну увагу реалізації організаційних, економічних, правових заходів щодо становлення ефективної системи судочинства. Частиною таких заходів є впровадження організаційних механізмів забезпечення незалежності суду. Ця діяльність утворює окремий напрям функціонування судової гілки влади, зміст якого складають дії із організаційного, інформаційного, матеріально-технічного та іншого забезпечення діяльності суддів і суду. Його реалізація суттєво залежить від такого органу як апарат суду, статус якого, завдання та функції безпосередньо регулюються нормами адміністративного права. І варто погодитися із здобувачем, що саме від своєчасної, оптимальної та якісної роботи апарату суду залежить рівень ефективності праці суддів і судової системи в цілому (с. 19). Також на користь актуальності дослідження обраної автором теми не в останню чергу свідчить її спрямованість на вирішення актуальних завдань сучасної юридичної науки, які віднайшли своє втілення у відповідних наукових програмах, планах, темах (с. 20). Наведені міркування, на мою думку, свідчать про актуальність теми дисертаційного дослідження А.М. Макаровець, а також його значення для подальшого розвитку юридичної науки та практики організаційно-правового забезпечення діяльності судів в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Слід відмітити, що дисертаційне дослідження виконано відповідно до основних положень Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних

правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Пріоритетних напрямів наукових досліджень Університету сучасних знань на 2017–2022 рр. (протокол Вченої ради Університету сучасних знань № 3 від 08.12.2016), що додатково підтверджує актуальність обраної автором теми.

Відзначу концептуальний підхід автора до опрацювання основи дисертаційного дослідження, яка означила його мету та завдання. Так, цілком обґрунтовано метою роботи обрано комплексне дослідження змісту, структури та особливостей адміністративно-правового статусу апарату суду в Україні і напрямків його удосконалення на основі аналізу й узагальнення адміністративного законодавства та практики його застосування, а також зарубіжного досвіду діяльності апарату суду (с. 20). Її втілення відбулось за рахунок виконання низки завдань, які не тільки забезпечили проведення змістовного аналізу об'єкта та предмета дисертаційного дослідження (с. 20), а й створили підґрунтя для опрацювати шляхів вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність апарату суду в Україні та визначення напрямків оптимізації структури та організації його діяльності (с. 20-21). Як свідчить ознайомлення із текстом дисертаційного дослідження всі завдання виконанні повно та на належному науковому рівні.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження забезпечується використанням автором сучасних загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання (діалектичного, методів аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, індукції, дедукції, аналогії, системно-структурного методу, методу історико-правового аналізу, методу структурно-функціонального аналізу, аналітичного та спеціального юридичного методів пізнання та інші) (с. 21-22). Крім того, належний ступінь наукової обґрунтованості і достовірності результатів

дослідження забезпечено завдяки використанню здобувачем наукових праць фахівців у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників (список використаних джерел включає 268 найменувань (с. 181-207)). Вагомою є нормативна основа та емпірична база дослідження. Слід позитивно відмітити і той факт, що при підготовці дисертації автором було використано власний досвід практичної роботи в судовій системі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційне дослідження А.М. Макаровець є однією з перших спроб, з моменту набуття чинності нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів», комплексно, з використанням сучасних методів пізнання визначити сутність та особливості адміністративно-правового статусу апарату суду в Україні та виробити авторське бачення шляхів його удосконалення, що дозволило авторові обґрунтувати низку нових положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань.

Так, цікавими є висновки автора щодо аналізу та виділення історико-правових етапів розвитку та становлення сучасного апарату суду в Україні (с. 36-37), а також констатація того, що особливим етапом розвитку апарату суду в Україні слід вважати запровадження посади його керівника та відповідне розмежування повноважень між головою суду та керівником апарату для здійснення останнім повноважень щодо забезпечення можливостей для ефективного правосуддя (с. 34-35). І автор слушно вказала на те, що правовий статус та діяльність безпосередньо працівників суду врегульовані неналежним чином й наразі, оскільки основний перелік суб'єктивних прав, юридичних обов'язків, питання відповідальності та інші аспекти діяльності апарату суду закріплено переважно в підзаконних нормативно-правових актах, що в підсумку часто призводить до законодавчих колізій і практичних недоліків, це, на слушну думку автора, обґрунтовує доцільність подальшого вдосконалення апарату суду та його адміністративно-правового регулювання (с. 35). Що і знайшло своє подальше відображення в роботі.

Заслуговує на підтримку наведений автором висновок, отриманий в результаті аналізу питання змісту та ознак адміністративно-правових відносин та їх суб'єктів. На цій підставі отримали відображення в роботі ті особливості, які характеризують апарат суду як суб'єкта адміністративно-правових відносин, а до їх числа цілком доречно віднесено такі ознаки як: апарат суду – це допоміжний орган суду, діяльність якого не пов'язана зі здійсненням судочинства; його діяльність орієнтована на забезпечення роботи суду; його діяльність регулюється нормами адміністративного права; він наділений комплексом прав та обов'язків, передбачених відповідними нормами адміністративного права, має власну правосуб'єктність; виступає суб'єктом зовнішніх адміністративно-правових відносин; у разі порушення несе переважно адміністративну відповідальність; характеризується специфічним статусом керівника апарату суду; особливості апарату суду як суб'єкта адміністративно-правових відносин визначаються рівнем, місцем, статусом конкретного суду, тощо (с. 45-46).

В контексті особливостей апарату суду здобувачем досліджено його організаційну структуру, у тому числі на підставі прикладів організаційних структур апарату суду, які мають місце в практичній діяльності діючих судів різних інстанцій. На цій підставі слушно вказується, що створення організаційної структури апарату суду і її належне правове врегулювання уможливають досягнення мети і реалізацію завдань і функцій апарату суду, що полягає, передусім, у якісному організаційному забезпеченні своєчасної, публічної і незалежної роботи суду для здійснення справедливого правосуддя, для функціонування суду, роботи в суді й перебування в ньому суддів, працівників суду та громадян (с. 60-61). З цим висновком я повністю згоден.

Продовженням дослідження питання загальної характеристики адміністративно-правового регулювання діяльності апаратів судів в Україні стало з'ясування автором специфіки правових засад їх діяльності та місця серед них адміністративно-правового регулювання. Автором не тільки доволі повно проаналізовано систему нормативно-правових актів, якими регулюється

діяльність апарату суду (с. 63-72), а і обґрунтовано місце адміністративно-правового регулювання в правових засадах діяльності апарату суду, які запропоновано класифікувати не лише за ієрархією в системі джерел права, але й за призначенням на наступні групи: 1) організаційно-управлінського характеру; 2) забезпечувального характеру; 3) кадрового спрямування; 4) контрольного напрямку; 5) нормативно-етичного характеру (с. 72-73). І як узагальнення дослідження вказаного питання автором відмічено, що вагоме місце адміністративно-правового регулювання в правових засадах діяльності апарату суду обумовлене передусім організаційним та управлінським спрямуванням діяльності апарату суду (с. 74).

В цілому схвально можна оцінити результати дослідження автором питання структури та змісту адміністративно-правового статусу апарату суду в Україні. Так, з використанням системного підходу нею поглиблено понятійний апарат, зокрема запропоновано визначення поняття «адміністративно-правовий статус апарату суду» як правового становища, що відображає його роль та місце в системі правовідносин, взаємозв'язок з іншими учасниками правовідносин, а також закріплює його завдання та функції, компетенцію і повноваження, особливості юридичної відповідальності (с. 80, 120), а також здійснено спробу уточнення структури адміністративно-правового статусу апарату суду (права та свободи особи, законні інтереси, обов'язки та юридична відповідальність, правосуб'єктність) (с. 85). Продовженням отриманих результатів стало дослідження здобувачем питання завдань та функцій апарату суду, внаслідок якого вказано, що на апарат суду покладаються завдання організаційного, правового, кадрового, документального, інформаційного, матеріально-технічного та іншого забезпечення діяльності суду, в тому числі суддів, судового процесу (с. 120). У свою чергу, в результаті аналізу наукової літератури та нормативно-правових актів регулювання діяльності апарату суду автором також було визначено наступні функції апаратів судів: 1) організаційне забезпечення роботи суду; 2) документообіг для забезпечення роботи суду; 3) інформаційно-технічне забезпечення та представницька діяльність; 4) матеріально-технічне та

фінансове забезпечення; 5) інформаційно-методичне забезпечення; 6) кадрове забезпечення; 7) міжнародне співробітництво в галузі права; 8) забезпечення роботи апарату суду в інших сферах діяльності (с. 92). І такий погляд на функції апарату суду в цілому можна підтримати.

Заслуговують на підтримку висновки здобувача, наведені нею щодо системного розуміння сутності компетенції апарату суду, з приводу якої слушно відмічено, що вона є головним елементом характеристики адміністративно-правового статусу апарату суду, яка дозволяє характеризувати здатність суб'єкта правовідносин здійснювати свої функції. До ознак компетенції апарату суду здобувачем зокрема віднесено те, що вона: 1) є індивідуальним складовим елементом його адміністративного правового статусу; 2) повинна встановлюватися на законодавчому рівні, а її межі мають бути чітко окресленими; 3) є правовим засобом для здійснення функцій апарату суду (с. 107). З урахуванням цієї думки і побудовано дослідження питання наслідків неналежної реалізації апаратом судом його компетенції. Так, в роботі акцентовано увагу на тому, що працівники апарату суду як представники державної влади можуть нести як індивідуальну відповідальність, так і колективну, де межі юридичної відповідальності працівників апарату суду повинні бути закріплені відповідними нормативно-правовими актами та окреслені службовими повноваженнями (с. 121).

Цілком логічним є присвячення автором третього розділу роботи питанням пошуку напрямків удосконалення адміністративно-правового статусу апарату суду в Україні. Результатом їх дослідження стала низка висновків, які, на мою думку, мають значення для підвищення ефективності та дієвості організаційно-правового забезпечення судочинства за рахунок покращення змісту та способів реалізації апаратом суду його адміністративно-правового статусу. Так, до їх числа слід віднести змістовний аналіз недоліків чинного адміністративного законодавства, яке регулює діяльність апарату суду (законодавство не у повній мірі охоплює всі аспекти діяльності апарату суду; термінологічна невизначеність, фрагментарність та суперечливість

адміністративно-правових норм у цій сфері, подвійне підпорядкування керівника апарату тощо) (с. 133-134), на підставі чого автором запропоновано відповідні кроки щодо вдосконалення адміністративного законодавства в цій частині (закріпити чітко визначення апарату суду у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», установити у цьому законі термінологічну визначеність стосовно посад працівників апарату суду, а також закріпити структуру апарату суду, чітко розмежувати функції і повноваження голови суду та керівника апарату суду тощо) (с. 134-135). Позитивною рисою дослідження є те, що у ньому послідовно розкрито зміст та сутність гарантій реалізації адміністративно-правового статусу апарату суду (с. 151-152), а також визначенні напряму їх розвитку та вдосконалення (закріплення гарантій реалізації адміністративно-правового статусу апарату суду на рівні закону, підвищення рівня фінансування судів загальної юрисдикції, вирішення питання підвищення та розмежування рівня оплати працівників апарату судів різних посад, покращення матеріально-технічного, інформаційного та іншого забезпечення діяльності апарату суду) (с. 159). Слід підтримати висновки автора за результатами аналізу зарубіжного досвіду організації діяльності апарату суду та можливості його використання в Україні (оптимізація кількості суддів та допоміжного персоналу, віднесення всіх працівників апарату суду до державних службовців різних груп з розмежуванням посадових окладів, запровадження інституту спеціальних працівників апарату суду) (с. 172).

У роботі містяться й інші слушні положення, висновки та пропозиції.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Разом з тим, визнаючи загалом належний теоретичний рівень роботи А.М. Макаровець та її практичне значення, варто зазначити, що це не виключає критичного аналізу окремих висновків та пропозицій здобувача. Зокрема:

1. Відсутня послідовність під час формулювання окремих висновків. Так, на с. 85 та с. 120 автором наведено різне бачення структури складу адміністративно-правового статусу апарату суду.

2. Не досить переконливими є аргументи щодо визначення змісту

адміністративно-правового статусу апарату суду, зокрема, як системи нормативно визначених прав, свобод, обов'язків, законних інтересів та юридичної відповідальності (с. 25). Особливо стосовно віднесення свобод та законних інтересів до змісту адміністративно-правового статусу апарату суду.

3. Додаткової аргументації потребує висновок, що юридичні гарантії реалізації адміністративно-правового статусу апарату суду це система взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих норм права (с. 23, 151), адже самі норми, як вважається, є лише засобом закріплення певних засобів гарантування.

4. Суперечливим є висновок, що метою оптимізації структури та діяльності апарату суду є досягнення такого стану діяльності апарату суду, за якого буде забезпечено своєчасний і оперативний, неупереджений і справедливий, незалежний і повний розгляд наявних справ (с.25), оскільки це є більше завданням суду, а його апарат, як автор вірно вказує (с.24), здійснює лише організаційне забезпечення діяльності суддів.

5. Потребує уточнення висновок щодо змісту завдань та функцій апарату суду, які повинні співвідноситись та бути взаємопов'язаними між собою. Так, до завдань апарату суду віднесено матеріально-технічне та інше забезпечення діяльності суду, але у змісті функцій окремо вказано на інформаційно-технічне та матеріально-технічне забезпечення діяльності суду (с. 176), які можна було б об'єднати.

В той же час висловлені зауваження характеризують складність досліджених проблем, які багато в чому мають дискусійний характер, що свідчить про актуальність обраної автором проблематики, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Повнота висвітлення результатів дослідження.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено в семи наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, а також у чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

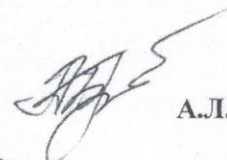
Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Аналіз дисертації та автореферату А.М. Макаровець свідчить про ідентичність їх положень, оформлення їхнє відповідає встановленим вимогам.

Таким чином можна констатувати, що результати, які містяться в дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад здобувача в юридичну науку. Вдалиий і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань теми, їх актуальність, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчать про належний науковий рівень проведеного дослідження та підготовки здобувача. Виконане А.М. Макаровець дисертаційне дослідження сприяє розв'язанню низки теоретичних і практичних питань, що мають значення для підвищення ефективності функціонування судової системи України, про що свідчать акти їх впровадження (с. 209).

Викладене дозволяє зробити **висновок**, що дисертаційне дослідження «Адміністративно-правовий статус апарату суду в Україні» є завершеною науковою працею, у якій її автором отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки адміністративного права та діяльності з організаційно-правового забезпечення функціонування судової гілки влади, сама робота та автореферат дисертації відповідають вимогам п.п. 9, 11-13 Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Макаровець Алла Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –
Завідувач кафедри
адміністративного та конституційного права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова,
доктор юридичних наук, доцент

А.Л. Борко

